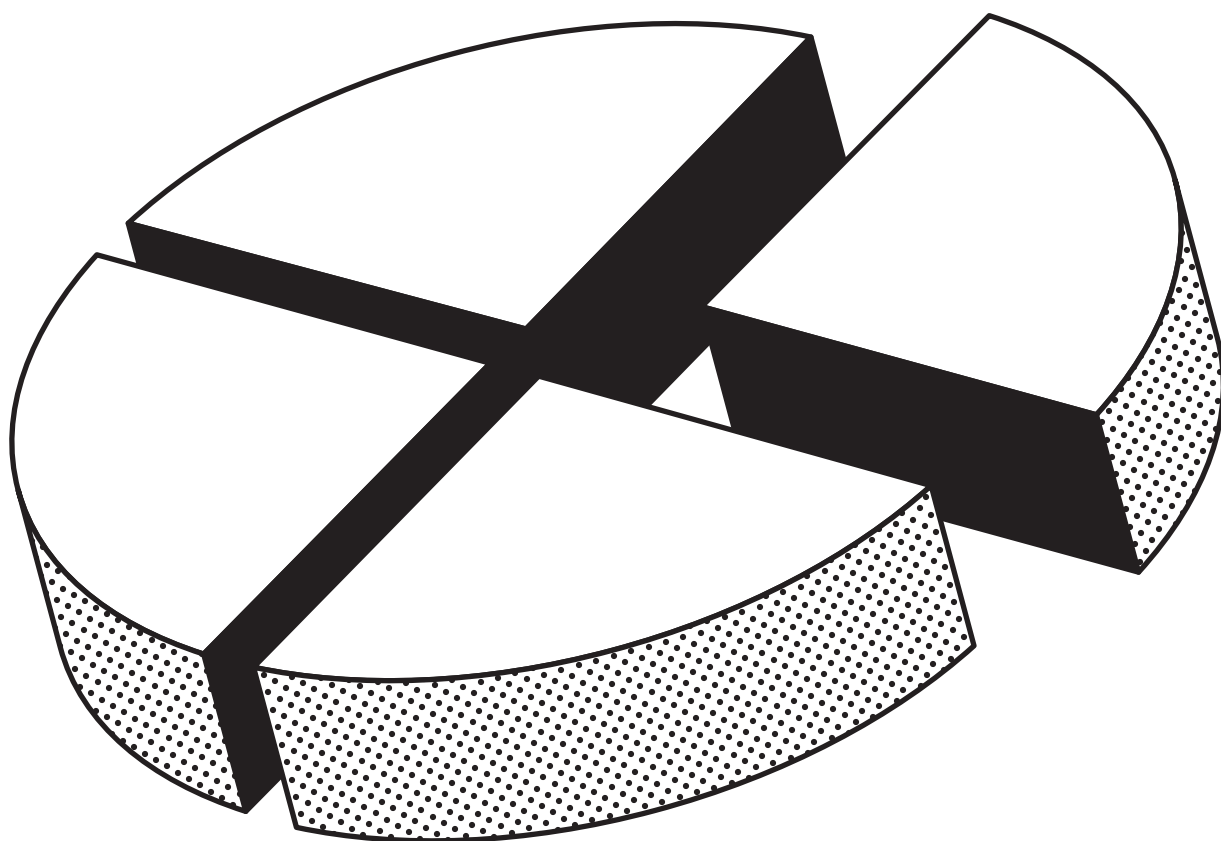

Wat is fair?

Spreeken met elkaar over
fair practices in de
beeldende kunsten aan de
hand van fictieve cases.

Waarom?

FAIR PRACTICE IS NODIG!

Van alle kunstenaars hebben beeldend kunstenaars gemiddeld het laagste inkomen. Het onderzoek Loont Passie (2019) geeft aan dat het mediaan netto jaarinkomen van beeldend kunstenaars in Vlaanderen €18.000 bedraagt. Velen worden zelfs niet vergoed voor hun werk.

Maar wat is een juiste verloning voor beeldend kunstenaars en freelance curatoren? Beeldend kunstenaars, curatoren, gesubsidieerde beeldende kunstorganisaties en musea voor hedendaagse kunst kwamen een richtlijn overeen voor eerlijk samenwerken en een vergoedingscalculator om een eerlijk loon te berekenen. Beide vind je terug op juistisjuist.be en kunsten.be (bij Onderzoek > Positie van de Kunstenaar).

De gesprekstool *Wat is fair?* wil mensen sensibiliseren om op een eerlijke manier samen te werken in de beeldende kunsten: denk aan correct vergoeden, een veilige en inclusieve werkomgeving voorzien, transparant zijn over informatie en verwachtingen, elkaar kansen geven om te leren en te groeien, en samenwerken in vertrouwen.

Werken in de kunstensector werd lang gekenmerkt door machtsrelaties, uitbuiting en onderlinge concurrentie. Dit werd vaak goedgepraat met argumenten als “kunstenaars werken uit passie en niet voor geld”, “de uitnodiging draagt bij aan je zichtbaarheid en reputatie” en “andere kunstenaars zullen onze voorwaarden wél aanvaarden”. Maar nu is het tijd voor de omslag naar eerlijk samenwerken.

GELIJKWAARDIG GESPREK

Of iets fair is of niet, is geen vaststaand gegeven. Spelers die samenwerken - zoals een kunstenaars, een curator, een galerie, een verzamelaar, een museumdirecteur of een publieksmedewerker - hebben allemaal andere rollen en belangen.

Eerlijk samenwerken bereik je via dialoog tussen gelijkwaardige partijen. Met deze tool word je je beter bewust van wat fair is en wat niet door je mening te geven over een case, naar anderen te luisteren en er met elkaar over te praten.

Hoe?

CASES

Wat is fair? bestaat uit 20 cases die met een titel en trefwoorden worden omschreven. In elke case komen andere spelers en andere aspecten uit de beeldende kunsten aan bod zoals onderzoek, creatie, presentatie, publiekswerking en verkoop.

De cases van *Wat is fair?* zijn gebaseerd op voorbeelden van (on)eerlijke praktijken die Kunstenpunt toegestuurd werden op basis van een oproep. We hebben die verhalen anoniem gemaakt, ingekort, en elementen uit meerdere verhalen gebundeld. Je hoeft niet alle cases te bespreken en je kan de volgorde wijzigen. Is je tijd beperkt, dan vormen de eerste vijf cases alvast een divers palet die je op één uur kan bespreken.

Er zijn geen juiste antwoorden op de vraag 'wat is fair?'. De **vier basisprincipes rond fair practice** (solidariteit, transparantie, duurzaamheid, verantwoordelijkheid - zie verder) helpen je om die vraag per case te beantwoorden en erover in gesprek te gaan.

Deze principes worden bij elke case vertaald in reflectievragen. **Lees de reflectievragen pas ná het gesprek**, laat je in eerste instantie leiden door de vragen die spontaan opkomen tijdens het lezen van een case. Met de reflectievragen kan je nadien checken of alles aan bod kwam, of je kan erop terugvallen als het gesprek vastloopt.

DEELNEMERS

Je voert het gesprek met minimaal vier deelnemers om genoeg diverse meningen en ervaringen rond de tafel te hebben. Met een te grote groep komen sommige deelnemers niet of weinig aan bod.

Het is ideaal als de deelnemers aan het gesprek verschillende functies hebben zoals bijvoorbeeld een kunstenaar, een curator, een producent, een agent, een galerie, een publieksbemiddelaar, een communicatiemedewerker ... Dan interpreteert elke deelnemer de vraag 'wat is fair?' vanuit een verschillende rol.

Als je met een grote groep bent, kan je die diversiteit garanderen door deelnemers vooraf te wijzen aan bepaalde tafels. Of je kan werken met kleuren op de naamkaartjes die verwijzen naar een rol/functie, zodat deelnemers bij het kiezen van een tafel zelf die diversiteit opzoeken aan de hand van de kleuren.

Wat is fair? kan ook gespeeld worden binnen één groep, bijvoorbeeld een groep kunstenaars, een groep curatoren of een groep kunststudenten. Eventueel kunnen sommige deelnemers in zo'n setting een andere rol opnemen, bijvoorbeeld kunnen twee van de vier kunstenaars curator of museumdirecteur spelen.

Hoe?

MODERATIE

Het is niet noodzakelijk om te werken met een moderator, maar het kan. Zonder moderator is de groep zelf verantwoordelijk voor het afronden van het gesprek over een case en het overlopen van de reflectievragen. De groep draagt zorg voor een inclusieve sfeer, zodat elke deelnemer zich veilig voelt en aan bod komt.

TWEE MANIEREN OM WAT IS FAIR? TE SPELEN

We voorzien twee versies om *Wat is fair?* te spelen:

- een **basisversie** die focust op reflectie en gesprek en die kan gespeeld worden zonder moderatie
- en een **herontwerp-versie** waarbij deelnemers de case - na het lezen en bespreken - herdenken volgens de principes van fair practice. Hiervoor kan je de bijlages gebruiken achteraan deze handleiding. Voor het herontwerpen is moderatie wenselijk.

TIJD

Voorzie minimum een uur de tijd om de basisversie van de gesprekstool te spelen. De ervaring leert dat je een vijftal cases kan bespreken op een uur. Je kan er ook meer tijd voor uittrekken.

Wil je ook de herontwerp-versie spelen, print dan per case de bijlagen die je achteraan deze handleiding vindt. Voorzie in dit geval een langere sessie van minimum twee uur.

Handleiding

DE BASISVERSIE

Vorbereiding:

- Print onderstaande instructies en de cases verderop in deze handleiding. Je kan er ook voor kiezen om te projecteren. Je vindt zowel de printbare pdf als de projecteerbare presentatie op kunsten.be/nu-in-de-kunsten/wat-is-fair/
- Op de werktafel leg je een grote vellen papier, stiften en pennen klaar. Die gebruik je om samen de betrokkenen in de case en hun onderlinge relaties uit te schrijven of te tekenen

1. Alle deelnemers stellen zich kort aan elkaar voor: naam, functie, wat hen naar deze workshop brengt ... Maximum één minuut per persoon. Iedereen gaat ermee akkoord dat het gesprek vertrouwelijk is. Sommige deelnemers zullen graag aan de hand van een case over hun eigen ervaringen spreken en dat blijft het best binnen deze groep.

2. Deelnemers lezen eerst de vier principes uit Juist is Juist - je vindt de uitleg van deze principes op juistisjuist.be en verderop in deze handleiding. Zijn deze principes duidelijk? Ga er kort over in gesprek als dat nodig is (+/- 5 minuten).

3. Overloop de inhoudstafel van de cases. De groep beslist of ze de cases bespreken in de huidige volgorde of in een andere. Als de groep niets heeft met een case of iemand vindt een case om persoonlijke redenen te moeilijk, dan kan je naar de volgende overgaan.

4. Alle deelnemers lezen eerst de case in stilte.

5. Als iedereen klaar is met lezen brengen we de betrokkenen in deze case in kaart. Gebruik hiervoor een vel papier in het midden van de tafel. Visualiseer met een stift wie in de case voorkomt, wat hun functie is en in welke verhouding of samenwerking ze tot elkaar staan. Dit gaat meestal vlot (max 3 minuten) (je kan het spel ook spelen zonder vel papier. Je vat dan mondeling de spelers, hun functies en relaties samen).

6. Start het gesprek rond de vraag: wat is fair?

Bij een eerste ronde geeft elke deelnemer zijn/haar/diens mening over wat nu al dan niet fair is in deze case en waarom. Laat elkaar uitspreken en stel bij de eerste ronde enkel vragen ter verduidelijking. Daarna gaan de deelnemers met elkaar in gesprek. Het is niet de bedoeling om tot consensus te komen. We luisteren naar elkaar zonder te oordelen en stellen elkaar vragen over waarom iets als fair of unfair wordt ervaren. Zorg ervoor dat iedereen mee is en aan bod komt. Het is mogelijk dat deelnemers zich herkennen in een case en eigen ervaringen delen. Maak eventueel aanvullingen op de visualisering van spelers en relaties op het vel papier.

7. Om af te ronden kan je de reflectievragen overlopen om na te gaan of jullie alle kwesties uit de case hebben besproken. Je kan de reflectievragen ook gebruiken als het gesprek vast loopt.

Herhaal stap 4 tot en met 7 voor elke case die jullie willen bespreken.

Handleiding

DE HERONTWERP-VERSIE

Nadat je de basisversie hebt gespeeld, kan je ook nog de herontwerp-versie spelen, waarbij je na het gesprek de case gaat herdenken en herontwerpen volgens de principes van fair practices. Je gaat samen dus de voorwaarden bepalen om de case wel fair te laten verlopen.

Voor deze versie heb je minimaal twee uur nodig.

Voorbereiding

- Als je dit nog niet deed om de basisversie te spelen: print onderstaande instructies en de cases verderop in deze handleiding. Je vindt een printbare pdf en een projecteerbare presentatie op kunsten.be/nu-in-de-kunsten/watis-fair/
- Print ook per case die jullie willen herdenken de twee bijlagen achteraan deze handleiding (indien mogelijk op A3- of A2-formaat om er makkelijk met meerdere personen op te kunnen werken).

Werk unfaire aspecten uit deze cases weg door alternatieve oplossingen, andere constructies of nieuwe antwoorden te formuleren. Volg daarvoor volgende stappen:

1. Noteer in de vakjes van bijlage 1 de faire en unfaire aspecten die jullie detecteerden in de case. Blijf dicht bij de case die voorligt - hou het concreet.

2. Bedenk faire oplossingen, noteer ze op bijlage 2 in het juiste kader. Ga daarbij ook op zoek naar oplossingen die we zelf kunnen aanpakken of afspreken, niet alleen wat buiten onze macht om moet gebeuren.

3. Nummer je ideeën op bijlage 2 en noteer datzelfde nummer op bijlage 1 bij de overeenkomende unfaire aspecten die je hebt kunnen wegwerken. Zo krijg je een goed zicht op welke aanpak mogelijk is voor welk unfair aspect.

Principes

In 2020 ontstond Juist is Juist, waarbij kunstorganisaties en kunstprofessionals op initiatief van het Overleg Kunsten-organisaties (oKo) een aantal principes overeen kwamen voor eerlijk samenwerken in de kunstensector. Juist is Juist - en ook *Wat is fair?* - gaat uit van vier principes: solidariteit, transparantie, duurzaamheid en verantwoordelijkheid.

SOLIDARITEIT :
sociale verantwoordelijkheid door een correcte vergoeding, een veilige werkomgeving en inclusie.

We hebben een collectieve sociale verantwoordelijkheid als het gaat over de waardering van werk en kwaliteitsvolle samenwerkingen, of dat nu in een eenmalige experimentele context is of in het kader van een lange tewerkstelling in een gevestigd huis. We zijn ons bewust van de mogelijke impact van ons handelen op de positie van anderen. We streven naar een correcte vergoeding en een veilige werkomgeving voor iedereen binnen de sector. Daarbij hebben we aandacht voor diversiteit en de groeiende groep freelancers.

TRANSPARANTIE :
transparant zijn met elkaar over informatie en verwachtingen als basis voor gelijkwaardige samenwerking.

We zorgen ervoor dat we weten waarover we spreken en we komen geïnformeerd aan de onderhandelingstafel. Op die manier beginnen alle partijen in gelijkwaardigheid aan het gesprek. We zijn gedurende het hele proces van elk type samenwerking transparant tegenover elkaar over onze verwachtingen en de waardering van ieders inbreng.

DUURZAAMHEID :
bijdragen aan de uitbouw van duurzame loopbanen en samenwerkingen door kansen te scheppen voor elkaar om te leren en ervaring op te doen.

We ondersteunen elkaar om professionele en duurzame loopbanen en samenwerkingen uit te bouwen. Om aan kennis- en ervaringsopbouw te doen. Dat kan alleen als samenwerkingen gebeuren binnen de geldende kaders en onder correcte voorwaarden.

VERANTWOORDELIJKHEID :
leren kennen van elkaars inzet, risico en engagement als basis voor wederzijds vertrouwen en gedeelde verantwoordelijkheid.

Samenwerkingen ontstaan in gedeelde verantwoordelijkheid en vanuit een wederzijds vertrouwen. Daarom is het belangrijk dat beide partijen elkaar leren kennen en elkaars inzet, risico en engagement op alle niveaus waarderen.

Inhoudsopgave cases

- 1** Zeggenschap in het maken van een tentoonstelling
- 2** Communicatie tussen kunstenaars en curatoren voor en na een tentoonstelling
- 3** Resideren is ook werken
- 4** Controversiële kunst of controversiële kunstenaar?
- 5** De zoektocht naar een duurzame loopbaan als jonge curator
- 6** Contracteren is een werkwoord
- 7** Overdracht van auteursrechten: fiscaal voordeel? Controle kwijt!
- 8** Pay/Show what you can?
- 9** Een investering, gift of schuld?
- 10** Wie krijgt een percentage bij de verkoop van een kunstwerk?
- 11** Tentoonstellingen zijn een werk van vele handen
- 12** Werken aan inclusie in een kunsthogeschool
- 13** Van galerie veranderen: glad ijs?
- 14** Fondsenwerving: een gedeelde verantwoordelijkheid?
- 15** Een filmproductie zonder budget
- 16** Een hiërarchie onder tentoonstellingen
- 17** Zijn de kunstwedstrijden en hun reglementen aan herziening toe?
- 18** Kunst kopen: betaal wat je kan
- 19** Wie draagt verantwoordelijkheid bij onvoorziene omstandigheden en kosten?
- 20** Grensoverschrijdende budgetten: een kunstgalerie nodigt een kunstenaar uit om nieuw werk te maken

CASE 1

Zeggenschap in het maken van een tentoonstelling

Kunstenaar Titus Van Acker werkt aan een solotentoonstelling samen met een grote kunsthall in de hoofdstad. Er is een akkoord over het artistiek concept, de werken die zullen getoond worden, de beschikbare ruimtes en het budget.

In volle voorbereiding wordt Titus gecontacteerd door het communicatiedepartement om een afspraak te maken voor de opnames van een film over hem en de tentoonstelling. De kunsthall licht toe dat de film zal worden gemaakt door een extern mediabedrijf dat al hun promotiefilms verzorgt in de vorm van een sponsordeal. De kunstenaar was niet op de hoogte van de plannen voor een film. De regisseur - die ook het interview zal afnemen - moet het werk van de kunstenaar nog leren kennen, maar zal dat doen tijdens zijn voorbereiding.

Titus Van Acker hecht veel belang aan publieksbemiddeling en stelt voor om te werken met enkele journalisten en regisseurs die zijn werk al jaren volgen. Dat voorstel wordt geweigerd. Hij maakt een afspraak met de directie om inspraak te eisen. De directie argumenteert dat het museum eigen inkomsten moet genereren in de vorm van ticketverkoop en sponsoring door teruglopende subsidies, dat het mediabedrijf uiterst professioneel te werk gaat en dat het ook positief is voor de kunstenaar omwille van de bijkomende zichtbaarheid en promotie naar een breder publiek.

TOPICS

- TRANSPARANTIE
- COMMUNICATIE
- MACHTSRELATIES
- VERANTWOORDELIJKHEID
- PROMOTIEMATERIAAL

REFLECTIEVRAGEN

Zouden er duidelijke(re) lijnen moeten zijn over welke beslissingen voor het maken van een tentoonstelling bij de kunstenaar liggen en welke bij de organisatie (curatoren /communicatie-departement/techniek)?

Mag een museum op een later punt tijdens de samenwerking en opbouw nog met nieuwe plannen komen? Zelfs al is dit in het voordeel van de kunstenaar?

Is het bij dergelijk promomateriaal belangrijker dat de visie en stijl van de kunstenaar primeert of de algemene huisstijl van het museum?

CASE 2 Communicatie tussen kunstenaars en curatoren voor en na een tentoonstelling

Een experimentele kunstruimte aan de rand van de stad werkt aan een tweede editie van een groepstentoonstelling. De curator wil werken met dezelfde groep van drie kunstenaars uit de eerste tentoonstelling, en betreft een vierde kunstenaar in het project.

In de nieuwe tentoonstelling wordt er gewerkt rond het thema 'fluïde genderidentiteit', waar elke kunstenaar hun eigen perspectief op toont. De samenwerking tussen de kunstruimte, kunstenaars en curator verloopt vlot, ook voor de nieuw betrokken kunstenaar. De tentoonstelling werd goed ontvangen bij het publiek en alle partijen leken tevreden.

De kunstruimte plant een derde editie van de groepstentoonstelling, een idee dat organisch groeide en niet vooraf gepland was. De laatst betrokken kunstenaar vangt 'via via' op dat dezelfde kunstenaars uitgenodigd werden voor de derde editie. De nieuwe kunstenaar werd hier niet bij betrokken en werd niet gecontacteerd. Na de tweede groepstentoonstelling was er geen evaluatiemoment en geen opvolgingsgesprek. De kunstenaar voelt zich uitgesloten, vraagt zich af of men wel tevreden was van zijn geleverde prestaties en begint te twijfelen of zijn culturele achtergrond gebruikt werd om diversiteit uit te stralen tijdens de tweede editie.

TOPICS

- TRANSPARANTIE
- COMMUNICATIE
- DUURZAAMHEID
- SOLIDARITEIT
- DISCRIMINATIE

REFLECTIEVRAGEN

Is het nabespreken van een samenwerking in dit geval (en in het algemeen) wenselijk? Is dit de verantwoordelijkheid van de curator, van de kunstenaar die erbij kwam voor de tweede editie, of van de andere kunstenaars?

Was het aan de curator om meer op voorhand hun intenties duidelijk maken?

CASE 3 Resideren is ook werken

Een kunstenaarsresidentie organiseert een oproep. Clara Juminez solliciteerde voor een residentie van drie maanden. Ze is een alleenstaande moeder met een zoontje van drie jaar. Dat lichtte ze ook toe in haar applicatie. De jury waardeerde haar motivatie en portfolio en ze wordt aanvaard. Ze krijgt een gratis werkruimte, een verblijfplaats, en een programma met feedbackmomenten. De residentie biedt daarnaast een verloning van 1000 euro per maand, omdat ze erkennen dat kunstenaars hun jobs moeten missen tijdens hun verblijf in de residentie.

Clara Juminez gaat in gesprek met de residentie en verduidelijkt wat ze minimaal nodig heeft om zich gedurende drie maanden op haar werk te concentreren. Ze kan enkel deelnemen als haar zoontje kan meekomen. Ze vraagt of er een crèche geregeld kan worden, net als twee avonden per week kinderopvang om 's avonds te kunnen netwerken en deelnemen aan lokale evenementen. Clara is dankbaar voor de 1000 euro verloning, maar ze vraagt of dit kan opgetrokken worden tot 1500 euro per maand. Ze moet namelijk al haar facturen kunnen blijven betalen zoals huishuur en energiekosten, en ze moet kunnen overleven in de residentieplek zelf. Ze kan geen subsidie vragen voor een residentie in het buitenland in haar land omdat zo'n subsidie er niet bestaat.

De residentie aanvaardt dat haar zoontje mee komt, en regelt crèche en kinderopvang door dit vanaf nu samen te organiseren met andere residentieplekken in de stad. Ze kunnen voorlopig de verloning niet optrekken tot 1500 euro omdat hun budget dat niet toelaat. Clara vraagt of er geen andere kunstenaars zijn die misschien wél een subsidie kunnen krijgen of minder precair zijn, zodat ze met 500 euro verloning zouden toekomen?

TOPICS

- SOLIDARITEIT
- VERANTWOORDELIJKHEID
- RESIDENTIE
- VERLONING
- FAMILIALE CONTEXT
- KUNSTENAARSCHAP EN MOEDERSCHAP

REFLECTIEVRAGEN

Is het nodig om uit te gaan van de specifieke leefsituatie van kunstenaars en maatwerk te voorzien in wat een residentie aanbiedt opdat een kunstenaar effectief kan deelnemen aan het ontwikkelingsprogramma?

Is er solidariteit mogelijk onder kunstenaars, en is het eerlijk om inzaagte te vragen in de ins and outs van de kunstenaars-residenten met het oog op onderlinge solidariteit?

Kan een residentie met alle private aangelegenheden rekening houden die een hinderpaal zouden vormen voor deelname? Welke persoonlijk aangelegenheden kunnen meegenomen worden en welke niet?

CASE 4 Controversiële kunst of controversiële kunstenaar?

Een door de stad gesubsidieerd museum kondigt zijn volgende grote solo-show aan. De kunstenaar in kwestie maakt maatschappijkritisch werk en refereert aan sociale media. De kunstenaar wordt gevierd in binnen- en buitenland omdat hij geen blad voor de mond neemt en vaak op performatieve en provocatieve wijze gangbare ideeën in vraag stelt. Hoewel de kunstenaar beweert alles in vraag te stellen, zijn het vaak progressieve ideeën over gender, seksuele oriëntatie en racisme die hij actief bevraagt en ondergraaft in zijn werk.

Daarnaast doen er verhalen de ronde over hoe hij op verschillende manieren over mensen hun grenzen is gegaan. Ook enkele medewerkers uit musea waar hij mee heeft samengewerkt hebben hem al beschuldigd van grensoverschrijdend gedrag en pesterijen.

Na het opvangen van het nieuws dat deze kunstenaar dit stedelijke platform krijgt aangeboden, heeft een groep mensen bezwaar geuit bij het bestuur en de curator van de tentoonstelling. De curator reageert dat kunst net de plaats is om alles in vraag te stellen en dat we de handelingen van de kunstenaar moeten loskoppelen van de kunstwerken zelf.

TOPICS

- **SOLIDARITEIT**
- **GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG**
- **IDEOLOGIE**
- **ETHIEK**
- **VERANTWOORDELIJKHEID**
- **ARTISTIEKE VRIJHEID**

REFLECTIEVRAGEN

Maakt het uit dat het om een publiek gesubsidieerde plek gaat? En draagt het museum verantwoordelijkheid voor zijn publiek? Of moet een museum programmeren los van de wensen van de (potentiële) bezoekers?

Moet het museum in deze situatie verantwoordelijkheid opnemen voor het creëren van een veilige werkomgeving?

Hoe ver gaat vrijheid van artistieke expressie?

Kan je het gedrag van een kunstenaar in het dagelijkse leven loskoppelen van wat die toont in het museum?

CASE 5

De zoektocht naar een duurzame loopbaan als jonge curator

Een jonge curator met een kunsthistorische achtergrond heeft net een postgraduaat in curatoriale studies achter de rug en solliciteert op meerdere vacatures als assistent-curator. Ze krijgt meermaals te horen dat ze te weinig concrete ervaring heeft in het veld.

Omdat ze deze feedback telkens kreeg neemt ze zelf het initiatief om meerdere tentoonstellingen te maken in kleine projectruimtes. Het grote takenpakket dat hierbij komt kijken zorgt voor een leerrijke ervaring en ze bouwt een netwerk op dat ze kan gebruiken in het verderzetten van haar loopbaan. Bij dit uitgebreide takenpakket hoort onder andere ook het eigenhandig werven van fondsen. Aangezien de verzamelde fondsen nooit overvloedig zijn beslist ze om telkens de kunstenaars zo correct mogelijk te verlonen en zichzelf uit te betalen met wat rest.

Om zelf financieel rond te komen neemt ze daarnaast twee part-time jobs op. Verder werkt ze ook nog als vrijwillig als gids bij een kunstorganisatie om zo haar kennis en netwerk uit te breiden. De druk wordt te hoog en ze komt in een burn-out terecht waardoor ze acht maanden niets kan doen, zonder dat ze kan terugvallen op een ziekteverzekering. Wanneer ze het sollicitatieproces weer oppakt, struikelen velen over deze periode van onderbreking.

TOPICS

- SOCIALE VERANTWOORDELIJKHEID
- DUURZAAMHEID
- SOLIDARITEIT
- BURN-OUT
- COMPETITIE

REFLECTIEVRAGEN

Wat kunnen we samen doen tegen het alomtegenwoordige fenomeen van zelfexploitatie?

Ligt er verantwoordelijkheid bij de kunstenaars waar de curator mee samenwerkt? Zouden zij kunnen ingrijpen wanneer ze horen dat ze zichzelf amper uitbetaalt?

Zijn er manieren waarop instellingen jonge, startende curatoren meer kunnen ondersteunen? Of komt deze competitieve sfeer van zelforganisatie door kunstenaars en curatoren hen goed uit, om daaruit het talent te plukken dat hen bevalt?

CASE 6 Contracteren is een werkwoord

Na eerdere samenwerkingen nodigt een hoofdstedelijk museum kunstenaar Pascale Verdon uit om deel te nemen aan een internationale groepstentoonstelling. Ze krijgt een verloning van 1000 euro voorgesteld, naast een productiebudget.

In volle voorbereiding ontvangt de kunstenaar een contractvoorstel. Het projectbudget, dat bestaat uit de som van loon en productiebudget, blijkt lager te zijn dan mondeling afgesproken bij de uitnodiging. Omdat de voorbereidingen lopen, zal Pascale een beroep doen op hulp van familie en vrienden, en zichzelf geen loon uitbetalen om alsnog het werk te kunnen maken dat voorzien was.

Later hoort Pascale geruchten dat sommige kunstenaars die deelnemen een groter loon en productiebudget ontvangen dan anderen. Ze vraagt inzage in het totaalbudget. Het museum acht dit niet van belang noch bevoegdheid voor de kunstenaars en gaat niet in op dit verzoek.

TOPICS

- SOCIALE VERANTWOORDELIJKHEID
- FAIR PAY
- TRANSPARANTIE
- DUURZAAMHEID
- MACHTSRELATIES

REFLECTIEVRAGEN

Zouden kunstenaars inzage moeten krijgen op totaalbudgetten? Is dit iets wat instellingen automatisch kunnen doen of op aanvraag?

Denkt het museum hier voldoende na over de duurzaamheid van een kunstenaarsloopbaan? Is het noodzakelijk om nieuw werk te tonen, of heeft het tonen van bestaand werk al meerwaarde?

Is het beter om meerdere kunstenaars zichtbaarheid te geven, of om te kiezen voor minder kunstenaars en die dan wel op een meer faire manier te verlonen?

Is het aan een kunstenaar om niet te starten met voorbereiden en maken alvorens er een contract is getekend?

Is het in sommige gevallen “fair” om sommige kunstenaars meer of minder te betalen dan andere? Zo ja, in welke?

CASE 7

Overdracht van auteursrechten: fiscaal voordeel? Controle kwijt!

Een museum met een wereldwijde reputatie nodigt acht internationaal opkomende kunstenaars uit om werk in situ te maken dat zal getoond worden in een tentoonstelling en deel zal uitmaken van de museumcollectie. Elke kunstenaar ontvangt daarvoor een bedrag van 50.000 euro all-in: de voorbereidings- en productiekosten, de verloning en de aankoop van het werk.

50% van die 50.000 euro wordt uitbetaald als vergoeding voor overdracht van rechten. Auteursrechten worden minder belast, dus de kunstenaar houdt er meer aan over, maar het bedrag wordt niet beschouwd als een loon en kunstenaars bouwen er geen rechten mee op (ziekte, pensioen, werkloosheid).

Eén van de kunstenaars analyseert samen met een jurist de rechten die het museum verwerft in het contractvoorstel: het recht om de tekst eenzijdig te wijzigen, het werk wereldwijd te tonen, te verhuren of digitaal te ontsluiten zonder dat de kunstenaar daarvoor toestemming geeft, op de hoogte wordt gebracht, of deel zal hebben in de opbrengsten van verhuur.

De kunstenaar contacteert de andere kunstenaars om daarover samen in gesprek te gaan met het museum, nog vóór iedereen tekent. Niet alle kunstenaars gaan daarop in, omdat ze bang zijn dat dit de opdracht zou kunnen opblazen.

TOPICS

- SOCIALE VERANTWOORDELIJKHEID
- SOLIDARITEIT
- TRANSPARANTIE
- AUTEURSRECHTEN
- CONTRACTEN
- OPBOUW SOCIALE RECHTEN

REFLECTIEVRAGEN

Een contract is een overeenkomst tussen twee partijen. Hebben beide partijen een gelijkwaardige positie? Hebben ze hun beide belangen eerst kunnen onderhandelen?

Als er een finaal voorstel voor een contract komt, is het dan de verantwoordelijkheid van het museum om uitdrukkelijk de voorwaarden van het contract en de kleine lettertjes ervan te bespreken en uit te leggen?

Moet het museum, met de duurzaamheid van de kunstenaarsloopbanen in gedachten, meer solidariteit tonen naar de kunstenaars toe?

Kunnen kunstenaars samen actie ondernemen naar het museum?

CASE 8 Pay/Show what you can?

Een startende kunstgalerie uit interesse naar twee jonge kunstenaars voor het maken van een solotentoonstelling die ze behoorlijk snel willen programmeren. De galerie stelt echter als voorwaarde dat het werk dat nu ter beschikking is, verdubbeld moet worden zodat er meer kan verkocht worden. De jonge galerie heeft namelijk genoeg inkomsten nodig om opkomend talent te kunnen blijven steunen.

De ene kunstenaar heeft naast haar kunstenaarspraktijk een fulltime job om haar praktijk te kunnen financieren en heeft niet genoeg tijd en middelen om op korte termijn aan de vereisten van de galerie te voldoen. De andere kunstenaar kan door financiële ondersteuning vanuit de familie wél op korte termijn tegemoet komen aan de verwachtingen van de galerie. Daardoor besluit de galerie om met die laatste in zee te gaan. De zichtbaarheid die de tentoonstelling verschaft en de opbrengst van de verkoop geven hem weer een verdere opstap in zijn kunstenaarspraktijk.

TOPICS

- SOCIALE VERANTWOORDELIJKHEID
- DUURZAAMHEID
- ONTWIKKELING
- KUNSTGALERIES
- SOLIDARITEIT

REFLECTIEVRAGEN

Is het aan een galerie om rekening te houden met de diverse sociale condities waarin kunstenaars zich bevinden?

Op welke manier zou de galerie beide kunstenaars kunnen ondersteunen door rekening te houden met hun inkomenssituaties?

Kan de “gekozen” kunstenaar zelf iets ondernemen naar de andere collega-kunstenaar, zodat die niet uit de boot valt?

CASE 9 Een investering, gift of schuld?

Een opkomend kunstenaar gaat een samenwerking aan met een startende kunstgalerie. Kunstenaar en galerie geloven in elkaar. De kunstenaar heeft het financieel moeilijk en de galerie is hiervan op de hoogte. Ze stellen een omvangrijk budget ter beschikking voor het maken van een tentoonstelling waarmee de kunstenaar, naast het maken van nieuw werk, zijn huur kan betalen en een klein loon heeft voor een maand. Op die manier moet de kunstenaar niet bijklussen, en kan die werk blijven maken.

Tijdens en na de tentoonstelling voelt de kunstenaar zich maar matig gesteund door de galerie, en twijfelt hij aan de inhoudelijke vruchtbaarheid van de samenwerking voor beide partijen. Er werd slechts één werk verkocht. De kunstenaar durft zijn bedenkingen niet ter sprake te brengen vanwege de financiële ondersteuning. De kunstenaar voelt zich genooddaakt om bij de galerie te blijven om die schuld te vereffenen.

TOPICS

- VERANTWOORDELIJKHEID
- SOLIDARITEIT
- KUNSTGALERIES
- MACHTSRELATIES
- SCHULDEN

REFLECTIEVRAGEN

Draagt de samenwerking bij tot een duurzame loopbaan van de kunstenaar en loopt de galerie niet te hard van stapel door de jonge kunstenaar meteen een solo aan te bieden?

Had de galerie hun steun op een andere manier kunnen geven?

Hadden een contract of neergeschreven afspraken in deze situatie problemen kunnen voorkomen?

CASE 10 Wie krijgt een percentage bij de verkoop van een kunstwerk?

Een kleine kunstruimte met subsidies van de stad nodigt een freelance curator uit voor hun jaarlijkse grote tentoonstelling. De curator stelt een ambitieus project voor met vijf opkomende kunstenaars. Door een project-subsidie van de Vlaamse overheid is er budget voor enkele nieuwe producties en worden de kunstenaars en de curator correct verloond.

In de schriftelijke overeenkomst tussen de kunstenaars en de kunstruimte wordt de mogelijke verkoop van kunstwerken tijdens de tentoonstelling niet besproken. De kunstruimte wil geen percentage op de mogelijke verkoop vragen en laat dit volledig in handen van de kunstenaars om op die manier hun startende praktijk te ondersteunen.

Door deze tentoonstelling komt één van de kunstenaars in contact met een kunstverzamelaar die twee werken van die kunstenaar wil kopen. De curator komt dit te weten en vraagt een percentage op de verkoop, met het argument dat die verzamelaar naar de tentoonstelling kwam door de naamsbekendheid van de curator binnen de kunstmarkt. De curator werd vergoed voor de tijd om de tentoonstelling te maken, maar argumenteert dat een netwerk uitbouwen een investering is van jaren onbetaald werken. De kunstenaar heeft een goed contact met de curator en vraagt aan de kunstruimte om hierin als opdrachtgever een standpunt op te nemen.

TOPICS

- SOCIALE VERANTWOORDELIJKHEID
- TRANSPARANTIE
- VERKOOP
- VERLONING VAN ONZICHTBAAR WERK
- CONTRACT

REFLECTIEVRAGEN

Kan de curator een percentage eisen als dat niet vooraf werd besproken?

Had de organisatie dit moeten voorzien door het ter sprake te brengen tussen de kunstenaars en de curator, of hadden ze daar zelf een regel voor moeten opnemen in het contract?

Is er een manier waarop de curator alsnog kan vergoed worden voor hun onzichtbaar en onbetaald werk?

Als een curator een percentage op de verkoop van werk vraagt, is er dan nog veel verschil tussen een galerist en een curator?

CASE 11 Tentoonstellingen zijn een werk van vele handen

Een kunstenaar wordt uitgenodigd voor het maken van een tentoonstelling in de projectruimte van een stedelijke kunsthall. De tentoonstelling zou worden voorafgegaan door een korte residentie van drie weken waarin er naar een presentatie wordt toegewerkt. Er is een kleine verloning van 500 euro voorzien en een budget voor materiaal en ondersteuning door een curatorieel assistent en een productieverantwoordelijke gedurende het volledige proces. De kunstenaar werkt rond machtsstructuren, en wil met de tentoonstelling inspelen op de verhouding tussen de kunsthall en de wijk. Ook al vindt de kunstenaar de verloning te laag, aanvaardt die alsnog het voorstel omdat hun praktijk steeds vertrekt vanuit context-gebonden situaties.

De kunstenaar wijzigt regelmatig de plannen, ook tijdens de opbouw, omdat het concept mee wordt gestuurd door de dynamiek met de wijk. De werkrelatie met de curatorieel assistent en de productieverantwoordelijke verloopt gespannen en na een week melden zij intern dat ze niet meer willen werken met de kunstenaar. Tijdens een gesprek tussen directie en kunstenaar beklaagt die laatste de beperkte coöperatie van de kunsthall. De kunstenaar haalt daarbij de te lage verloning, een tekort aan engagement en onvoldoende flexibiliteit tijdens het creatieproces aan. De werknemers van de kunsthall verwijten de kunstenaar van autoritair gedrag en het ontbreken aan respect. De kunsthall ziet op korte termijn geen oplossing en annuleert de tentoonstelling.

Als reactie deelt de kunstenaar een lang bericht op Facebook over de slechte ervaring met de kunsthall. De kunsthall stelt vervolgens een bemiddeling voor met een derde persoon, wat de kunstenaar aanvaardt.

TOPICS

- DUURZAAMHEID
- MACHTSRELATIES
- WERKRELATIE
- FAIR PAY
- VERANTWOORDELIJKHEID
- IN SITU

REFLECTIEVRAGEN

Zou de kwestie veranderen wanneer de directie of de curator eerst een gesprek organiseert tussen kunstenaar en medewerkers om het participatief werkproces van de kunstenaar toe te lichten en elkaars verwachtingen bij de aanvang van dit project te bespreken?

Had er sneller kunnen ingegrepen worden vanuit de directie als er zich op de werkvloer spanningen voordoen? Heeft het cultuurhuis een open interne gesprekscultuur waarbij problemen meteen gesignaleerd worden?

Is het aan de kunsthall om minder projecten met degelijke budgetten in te plannen? Of is het aan de kunstenaar om niet in te gaan op een uitnodiging die ze niet fair vinden?

CASE 12 Werken aan inclusie in een kunsthogeschool

Nadia Provost wordt door haar ervaring als beeldend kunstenaar uitgenodigd om deel uit te maken van een aanwervingscommissie op een kunsthogeschool. De kandidaturen liggen voor velen van de commissie onvoldoende in lijn met het profiel en zijn weinig divers in achtergrond, maar toch moet er iemand gekozen worden.

Nadia geeft aan dat ze liever niet wil stemmen, niet alleen wegens het gebrek aan diversiteit, maar ook door het gebrek aan visie en plan van aanpak. Ze spreekt zich vervolgens uit over het huidige gebrek aan verscheidenheid op basis van gender en etnische achtergrond bij de docenten van de school. Nadia vindt het belangrijk om hier extra aandacht aan te besteden, omdat zij vroeger zelf als kunststudente nooit het gevoel had dat haar ervaring als vrouw en als persoon van kleur gerepresenteerd of begrepen werd in het docentenkorps.

De commissie splitst zich vervolgens in twee en gaat over tot een verhitte discussie: sommigen vinden dat de procedure gevolgd moet worden, anderen vinden dat het aannemen van een ander profiel belangrijk is om tot een meerstemmigheid te komen binnen de docentenkring. De directeur voelt zich aangevallen en verzekert dat hij een voorstander is van diversiteit, maar dat ze er ook niet omheen kunnen dat de beste kandidaturen toevallig bestaan uit een gelijksoortige groep (mannen). Ten slotte verklaart hij dat hij geen incompetent kandidaat gaat aannemen onder het mom van diversiteit.

TOPICS

- QUOTA
- DIVERSITEIT
- AANWERVINGSCOMMISSIE
- KUNSTHOOGESCHOLEN
- SOLIDARITEIT
- VERANTWOORDELIJKHEID

REFLECTIEVRAGEN

Wat zijn, naast positieve actie, manieren om diversiteit in een team te stimuleren?

Zijn er voorwaarden die ervoor zouden kunnen zorgen dat er een meer diverse groep van kandidaturen wordt aangetrokken?

In het geval dat er met quota wordt gewerkt, en er een sterke, maar minder ervaren kandidaat wordt aangeworven, is er dan voldoende ruimte en opportuniteit op kunsthogescholen voor ondersteuning en verdere leerkansen?

CASE 13 Van galerie veranderen: glad ijs?

Opkomend kunstenaar Mona Batou wordt al enkele jaren vertegenwoordigd door een kunstgalerie in een grote stad die jong talent promoot. De galerie promoot in totaal tien kunstenaars, waarvan er vier de voorbije jaren bekender zijn geworden en hun oeuvre hebben kunnen uitbouwen, mede door de inzet van de galerie.

Mona Batou krijgt nu eindelijk een solotentoonstelling aangeboden. De galerie belooft Mona dat ze - afhankelijk van de uitkomst van de tentoonstelling - hun samenwerking officieel zullen maken en een samenwerkingsovereenkomst zullen opstellen. Tot dan toe gebeurt alles in vertrouwen.

De eerste tentoonstelling van Mona is een succes en er ontstaat een hype rond haar werk onder professionals en verzamelaars. Een internationale giga-galerie die gerenommeerde kunstenaars promoot, benadert de kunstenaar. Zij weten haar te overtuigen om van galerie te veranderen door haar een veel breder netwerk aan te bieden om een internationale doorbraak te verzekeren.

De kleinere promotiegalerie was op dat moment bezig met het verkopen van een werk aan een verzamelaar. Bij de overstap eist de internationale galerie dat alle verkoop via hen wordt geregeld, ook de verkoop die de galerie voor opkomend talent opstartte. De verkoop-prijs wordt verdubbeld. De internationale galerie kent de koper in kwestie. De galerie voor opkomend talent wenst erkenning voor hun investeringen en vraagt een percentage.

TOPICS

- **SOLIDARITEIT**
- **DUURZAAMHEID**
- **KUNSTGALERIE**
- **OPKOMEND TALENT**
- **VERKOOP**
- **VERANTWOORDELIJKHEID**

REFLECTIEVRAGEN

Wat betekent “vertrouwen” in deze situatie?

Wat gebeurt er als de kunstenaar een andere invulling geeft aan “vertrouwen” dan de galerie? En omgekeerd?

Kan de kunstenaar zelf erkentelijk zijn voor de investeringen van een galerie, en bij de overstap voorwaarden afdwingen naar de galerie die de kunstenaar verlaat? Of zouden galeries onderling een deontologische code moeten hebben om overstappen correct te laten verlopen?

In hoeverre kan/mag een prijs nog veranderd worden wanneer een onderhandeling al aan de gang is?

CASE 14 Fondsenwerving: een gedeelde verantwoordelijkheid?

Een museum voor hedendaagse kunst nodigt een kunstenaar uit voor een solotentoonstelling, met een nieuw werk en een tentoonstellings-catalogus. Daarnaast doet het museum ook de belofte dat de nieuwe creatie aangekocht zal worden. Er wordt een budget voorgesteld, maar dat is nog onder voorbehoud omdat het museum een werkingssubsidie heeft ingediend waarvan nog niet is geweten of deze zal worden gehonoreerd. Bovendien moet het aankoopcomité nog zijn goedkeuring geven over de aankoop. Beide zouden echter geen probleem mogen vormen volgens het museum.

De kunstenaar begint aan de solotentoonstelling te werken. Gaandeweg wordt echter duidelijk dat er onvoldoende middelen zijn. Aangezien de catalogus ook de promotie van de kunstenaar dient, suggereert het museum dat de kunstenaar en/of de galerie die haar representeert extra middelen kunnen inbrengen. Noch de kunstenaar noch de galerie zijn echter kapitaalkrachtig.

Het museum stelt voor dat de kunstenaar een projectsubsidie aanvraagt waarmee de nieuwe creatie en de catalogus gefinancierd kunnen worden. Indien de kunstenaar dit niet doet, of als de aanvraag niet wordt gehonoreerd, zal er een keuze moeten worden gemaakt tussen de aankoop van het nieuwe werk of de productie van de catalogus.

TOPICS

- BUDGETTEN
- SUBSIDIES
- (GEDEELDE) VERANTWOORDELIJKHEID
- NIEUWE PRODUCTIE
- TENTOONSTELLINGS-CATALOGUS
- TRANSPARANTIE

REFLECTIEVRAGEN

Wie is verantwoordelijk voor de financiering van een tentoonstelling?

Hoe kan je samen afspraken maken als er bij de aanvang van een samenwerking nog onbekenden zijn in het financieringsplan?

Is het schrijven van een subsidieaanvraag iets wat museum en kunstenaar samen kunnen doen?

Wat is de rol van de galerie in een tentoonstelling die georganiseerd wordt in een museum dat met subsidies werkt?

Is het in deze situatie van belang van waar de uitnodiging kwam en wie het plan voorstelde om te werken met een nieuwe productie en het maken van een catalogus?

CASE 15 Een filmproductie zonder budget

Een kunstenaar wordt uitgenodigd om nieuw werk te creëren voor een grote groepstentoonstelling. De organisatie stelt een productie-budget voor waarmee de kunstenaar een nieuwe film zal maken. Een jaar voor de opening stuurt de kunstenaar een gedetailleerde beschrijving en een budget voor de film. Het financieringsplan bestaat uit het productie-budget dat de organisatie ter beschikking stelt, aangevuld met een projectsubsidie die de kunstenaar indient bij het filmfonds. De kunstenaar vraagt geregeld naar het contract. Intussen komt de opening dichterbij, waardoor de kunstenaar verder gaat met haar onderzoek, en uiteindelijk start met de productie van de film en de voorbereiding van de montage.

Enkele maanden voor de opening krijgt de kunstenaar eindelijk een contractvoorstel met een budget. In plaats van de beloofde bijdrage aan de productie van het werk werd gesteld dat de film al af is. Er is enkel een budget voor presentatie van bestaand werk. De beloofde bijdrage aan de productie werd geschrapt.

De kunstenaar ziet zich verplicht om alle voorziene lonen te schrappen, ook het eigen loon voor meer dan een jaar werk aan de nieuwe film. De projectsubsidie van het filmfonds is net voldoende om de materiaalkosten en dienstenleveranciers te betalen. Bovendien krijgt de kunstenaar problemen met het filmfonds, omdat de beloofde bijdrage van de organisatie aan de productie niet gerealiseerd werd.

TOPICS

- TRANSPARANTIE
- NIEUWE PRODUCTIE
- FILM
- CONTRACTEN
- FAIR PAY
- DUURZAAMHEID
- BUDGETTEN
- VERANTWOORDELIJKHEID

REFLECTIEVRAGEN

Was het een intentie die later zou bevestigd worden, of was het een duidelijk engagement waarop de organisatie later terugkwam? Was dat voor organisatie en kunstenaar duidelijk? Stond het productie-budget op papier of op mail?

Is er in deze situatie een manier waarop de organisatie toch nog steun kan bieden aan de kunstenaar en/of aan de mensen die hebben meegewerkt aan de film?

Had de kunstenaar pas mogen beginnen met de productie wanneer ze het contract kreeg?

CASE 16 Een tentoonstelling in de projectruimte van een grote instelling

Een groot kunstencentrum heeft, naast de algemene programmatie die in de grote zalen plaatsvindt, een kleinere ruimte waar parallel opkomend talent getoond wordt. De volgende tentoonstelling is een samenwerking tussen het kunstencentrum en een biënnale. De twee organisaties nodigen samen een opkomende freelance curator uit om een tentoonstelling te maken. Die curator kiest om te werken met kunstenares Selma Ouafi. Samen beslissen de curator en de kunstenaar om één nieuw werk en twee bestaande werken te tonen. Haar tentoonstelling loopt parallel aan de grote overzichtstentoonstelling van Wim Peeters, een internationaal gerenommeerd kunstenaar.

Selma krijgt goede feedback van de curator en van bezoekers die langskomen via het parcours van de biënnale. Wanneer ze zelf langsging met een buitenlandse curator bleek haar expo gesloten. Er werd haar gezegd dat er niet voldoende vrijwilligers waren, maar tegelijkertijd is de expo van Wim Peeters in de grote zalen wél open, met suppoosten. Haar tentoonstelling is niet bewegwijzerd, waardoor veel bezoekers de weg niet vinden naar haar tentoonstelling. Selma vangt via via op dat het kunstencentrum klaagt over de late bekendmaking van de kunstenaar die de curator had gekozen. Ook hoort ze geruchten over een gebrekkige communicatie met de biënnale die bewakers zou voorzien die niet zijn komen opdagen. Het kunstencentrum heeft geen goede indruk van de tentoonstelling van Selma Ouafi, omdat er weinig belangstelling voor was in vergelijking met de expo van Wim Peeters.

TOPICS

- TRANSPARANTIE
- VERTROUWEN
- DUURZAAMHEID
- COMMUNICATIE
- DISCRIMINATIE

REFLECTIEVRAGEN

Hoe kan een groot kunstencentrum zich evenveel verantwoordelijk voelen voor opkomend talent in een kleine ruimte met beperkt budget, als voor gevestigd talent in de grote ruimtes met een groot budget?

Waren de afspraken over aantal bouwdagen, bewegwijzing, openingsuren, wie suppoosten levert en promotie duidelijk? Stonden die afspraken op papier?

Kan dit afsprakenkader gebruikt worden om de verantwoordelijke voor de niet-bewegwijzing en voor de dagen dat de expo niet open was in gebreke te stellen?

Moeten de biënnale en het kunstencentrum zich medeverantwoordelijk voelen voor het welslagen van een tentoonstelling van opkomend talent? En zo ja, hoe? Moet Selma juridische stappen ondernemen? En zo ja, voor welk onderdeel?

CASE 17 Zijn de kunstwedstrijden en hun reglementen aan herziening toe?

Nele Planckaerts, een beginnend kunstenaar, is op zoek naar middelen en kansen om haar werk te tonen. Ze ziet de oproep voor de jaarlijkse kunstwedstrijd voor opkomend talent die georganiseerd wordt door een internationaal gerenommeerde kunstinstituut en medegefinancierd wordt door een mecenas. De prijs heeft een landelijke reputatie en krijgt veel media-aandacht. De jury kiest telkens zeven kunstenaars die zonder vergoeding deelnemen aan de tentoonstelling, waarna ze de eerste prijs ter waarde van 20.000 euro toekennen. Er is ook een publieksprijs ter waarde van 5.000 euro.

Samen met enkele leeftijdsgenoten beschouwt Nele het wedstrijdmodel als ouderwets: een prijs zet startende kunstenaars in competitie met elkaar, terwijl de kunstenaars vooral elkaars praktijk willen vieren en zichtbaarheid geven. Hoewel ze zich onzeker voelen als startende kunstenaars, wagen ze het erop om een afspraak te maken met de organisatoren. Ze stellen voor om het reglement te veranderen en de 25.000 euro ter beschikking te stellen aan zeven kunstenaars voor het maken van nieuw werk. De jury zou enkel de zeven kunstenaars kiezen en geen winnaar.

De organisatoren bedanken de kunstenaars voor hun voorstel, maar argumenteren dat de verzamelaar vasthoudt aan het uitreiken van een hoofdprijs en dat de aandacht van publiek en media sterk verbonden is met het wedstrijdmodel. Vorige edities leren dat de aandacht en promotie voor de winnaar ook een doorbraak teweegbracht.

TOPICS

- SOLIDARITEIT
- KUNSTWEDSTRIJD
- OPKOMEND TALENT
- COMPETITIE
- MECENAS

REFLECTIEVRAGEN

Is er een manier om de kunstwedstrijd dezelfde publiciteit te geven als de solidariteit tussen laureaten primeert?

Wat zijn de belangen van de kunstenaars, de kunstinstituut en de mecenas omtrent de wedstrijd, en kan er een open gesprek gevoerd worden waarbij die belangen transparant op tafel komen ter discussie?

CASE 18 Kunst kopen: betaal wat je kan?

Een jonge kunststudent raakt tijdens de opening van een solotentoonstelling in de ban van een tekening en gaat erover in gesprek met de kunstenaar. Wanneer de jongvolwassene vraagt wat de prijs van het kunstwerk is, doet de kunstenaar een voorstel op maat: hij stelt 30% voor van wat de student verdient gedurende twee maanden als jobstudent.

De student is gecharmeerd door het gepersonaliseerde voorstel en denkt na of het haalbaar is met hun maandelijkse kosten, maar vindt het uiteindelijk toch te veel. Een verzamelaar overhoort de discussie en wil de tekening graag kopen voor de prijs die de kunstenaar voorstelde aan de student.

De kunstenaar vraagt wederom wat de verzamelaar zou kunnen geven op basis van wat hij maandelijks overhoudt. De man is verrast dat er geen vaste prijs is: vanuit zijn ervaring bepaalt de kunstenaar of galerie een vraagprijs waarop je kan afdingen. Hij denkt na over dit voorstel.

TOPICS

- **SOLIDARITEIT**
- **SOCIO-ECONOMISCHE POSITIE**
- **PAY WHAT YOU CAN**
- **KUNSTGALERIES**
- **TRANSPARANTIE**

REFLECTIEVRAGEN

Deze oplossing zou zeer solidair zijn naar de koper, maar is dit ook duurzaam (op korte of langere termijn) voor de kunstenaar?

Is zo'n systeem mogelijk als je niet rechtstreeks met de kunstenaar in contact bent?

In hoeverre verschilt dit dan nog van bieden als er toch steeds iemand zal zijn die meer zal kunnen en willen betalen?

CASE 19 Wie draagt verantwoordelijkheid bij onvoorziene omstandigheden en kosten?

Een kunstenorganisatie met oog voor startende kunstenaars organiseert jaarlijks een internationale tentoonstelling voor opkomend talent. Kunstenaars kunnen zich kandidaat stellen door een portfolio op te sturen, waaruit een jury van experts en lokale kunstliefhebbers twintig kunstenaars selecteren. De organisatie nodigt twee bekende kunstenaars uit om de tentoonstelling te cureren. Naast de expo krijgen de kunstenaars de kans om gedurende een weekend in gesprek te gaan met elkaar en met de curatoren over hun praktijk. De organisatie faciliteert daarnaast ook enkele nocturnes voor verzamelaars.

Kunstenaar Martika Bąkowicz uit Servië wordt geselecteerd en krijgt een reisbeurs van de Servische overheid. De kunstorganisatie biedt een residentieplek aan om er een week te verblijven. Ze spreken af dat de kunstenaar de verzending van het werk heen zal betalen en de kunstorganisatie de terugzending. Het kunstwerk komt beschadigd aan omdat het slecht verpakt was. Om die reden weigert de verzekering tussen te komen. De verzekeringswaarde van het werk is 600 euro en de schade wordt begroot op 300 euro. De directie voelt zich verantwoordelijk als organisator en betaalt de herstelkosten. Martika heeft het daar moeilijk mee, omdat de organisatie al zoveel voor haar heeft gedaan. Ze stelt voor dat ze zelf de verzending terug zal bekostigen.

TOPICS

- **SOLIDARITEIT**
- **DUURZAAMHEID**
- **VERANTWOORDELIJKHEID**
- **SCHADE**
- **INTERNATIONALE SAMENWERKING**

REFLECTIEVRAGEN

Wie is verantwoordelijk om op te draaien voor onvoorziene kosten in dit geval?

Wanneer de kunstorganisatie kunstenaars uitnodigt, is het niet aan hen om in de eerste plaats alle transportkosten te voorzien?

Krijgen de kunstenaars betaald voor hun deelname aan de tentoonstelling of maakt de kunstorganisatie gebruik van de competitie om op goedkope wijze een tentoonstelling te maken?

CASE 20 Grensoverschrijdende budgetten: een galerie nodigt een kunstenaar uit om nieuw werk te maken

Een kleine kunstgalerie in een centrumstad werkt geregeld met gastkunstenaars en -curatoren voor het maken van verkoops-tentoonstellingen. Op die manier brengen ze variëteit in hun aanbod en hun publiek.

De galerie nodigt beeldend kunstenaar Jarne Van Imschoot uit die voorstelt om een nieuw werk te maken. Jarne krijgt een werkingsbudget van 3.000 euro waarvan hij zelf de verdeling kan maken tussen verloning en productie-kosten. Er is afgesproken dat wanneer het werk verkocht wordt, de galerie eerst hun investering van 3.000 euro terugkrijgt alvorens de 50/50- verdeling wordt gemaakt.

Jarne stelt een plaatsspecifiek werk voor dat inspeelt op de gevel van de galerie. De productiekost bedraagt 6.000 euro. De galerie gaat akkoord met het voorstel, maar kan niet meer geven dan het initieel aangegeven budget. De kunstenaar is bereid om bij te passen omdat de plek, de buurt en het idee hem zodanig passioneren. Daarnaast gelooft hij er steevast in dat het werk een koper zal vinden. Jarne stelt wel de voorwaarde dat ook zijn kosten en de verloning afgetrokken worden bij een potentiële verkoop alvorens de 50/50-verdeling wordt gemaakt. Dit wordt na lang onderhandelen aanvaard.

Het werk wordt uiteindelijk niet verkocht. De galerie trekt de factuur voor de afbouw en poetsen van de gevel af van hun beloofd werkingsbudget. De kunstenaar was verrast, omdat hij ervan uitging dat het demonteren en poetsen niet tot het projectbudget behoort. De galerie geeft aan dat de initiële uitnodiging en het budgetvoorstel de reguliere tentoon-stellingsruimtes betreft, en niet de gevel.

TOPICS

- TRANSPARANTIE
- SOLIDARITEIT
- CONTRACTEN
- BUDGETTEN
- COMMUNICATIE

REFLECTIEVRAGEN

Waar ligt hier de verantwoordelijkheid? Is het een gedeelde verantwoordelijkheid?

Is het aan de kunstenaar om zelf hun risico's in te schatten of moet de galerie hierbij ingrijpen?

Welke rol zouden contracten in deze situatie kunnen hebben gespeeld?

Wat zou in dit geval een eerlijke oplossing kunnen zijn?

Deze twee bijlages
heb je nodig om de
herontwerp-versie van
Wat is fair? te spelen.

Print een exemplaar van
elke bijlage per case
die je wil herontwerpen.

Vergroot ze bij het
printen bij voorkeur
tot A3 (of zelfs A2).

KUNSTENPUNT

1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3

Wat is fair?

CASE NR.

1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3

Wat we zelf kunnen aanpakken SOLIDARITEIT	TRANSPARANTIE Buiten onze macht
VERANTWOORDELIJKHEID Buiten onze macht	Wat we zelf kunnen aanpakken DUURZAAMHEID

Credits

Wat is fair? is een publicatie van Kunstenpunt.

Redactionele ondersteuning:
Margo Veeckman

Ontwerpadvies:
Maarten Soete

Vormgeving:
Wim Vandersleyen

Met dank aan:
stagiaires Manon Cremers en Jeffrey Wynnyk,
en iedereen die feedback gaf tijdens testsessies

Deze publicatie valt onder de Creative Commons
Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

www.kunsten.be

KUNSTENPUNT

Vlaanderen
verbeelding werkt